Opłata pocztowa opłacona ryczałtem

Цана асобнага нумару **10 гр.**

РОДНЫ КРАЙ

Орган Т-ва Беларускае Асьветы — выходзіць 4 разы ў месяц.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Езуіцкая вул. 6, кв. 4.	Прыймо інтэрэсантаў: у Сакрэтар'яце ТБА—у будні ад 9—12 г. у Рэдакцыі „ ад 12—14 г.	Цана падпіскі з дастаўкай поштай:	За год 2 зл. 50 гр.; за паўгоду—1 зл. 35 гр.; за 3 месяцы — 75 грош; за 1 месяц — 30 грош.

№ 17 (69) | **Вільня, 6-га ліпня 1935 г.** | **Год 3-ці.**

Няпрошаныя апякуны.

Што раз часьцей у польскай прэсе рознай ахвярбоўкі і асортымэнту пачалі зьяўляцца артыкулы, датычачыя той ці іншай галіны беларускага жыцьця. Сярод аўтараў гэных артыкулаў ёсьць і палякі і беларусы, а нават і „białorusini". Кожны з іх лічыць сябе большым ці меншым „спэцам" беларускае справы, а некатарыя спэцыяльна займаюцца «беларускай літэратурай».

Раней аўтары гэтых артыкулаў, перапоўненыя ненавісьцяй да ўсяго беларускага з большаю ці меншаю дозаю непрызваітасьці, пераважна напаўнялі шпальты такіх газэтаў, як: "Dziennik Wileński", „Gazeta Warszawska" i „Słowo".

У сучасны мамэнт пачынаюць спатыкацца падобныя па зьместу артыкулы і ў іншых польскіх газэтах. Так, прыкладам, у № 26 „Wiadomości Literackich" з дня 30 чэрвеня 1935 г. надрукованы бяз ніякай засьцярогі з боку рэдакцыі так званы: «List z Wilna— **Białoruskie „ugodki"** (пакідаем транскрыпцыю „Wiadomości literackich") pana Jerzego Wyszomirskiego. Зразумела, што трудна вясьці полеміку з някомпэтэнтным чалавекам, але з увагі на асобу пана Вышомірскага мы змушаны адказаць яму.

Для пана Вышомірскага справа беларуская зусім ясная, бо-ж ён ад 10-цёх гадоў, бачыце, жыве ў Вільні ды бязупынна «абціраецца» аб беларусаў.

Для чалавека, шануючага сябе, ужо адно такое прызнаньне не пазволіла-б доўга ды «усебакова» расьпісываць аб тым, аб чым ён ня мае «zielonego pojęcia», як сказаў-бы той самы пан Вышомірскі, бо-ж абціраецца толькі каля нейкае справы гэта далёка яшчэ ня значыць пазнаць яе; абцёрся і пайшоў — ані сам сьляду не пакінуў, ані да яго нічога ня прыстала. Дык таму п. Вышомірскі і мае, як кажуць палякі, «bezczelnośc» пісаць з такім аплёмбам, што для тых, хто абсолютна няор'ентуецца ў беларускай справе ды можа ў жыцьці сваім ніколі не бачыў беларусаў, грамадзка малаграматна—бяссэнсоўная пісаніна можа выдацца праўдзівай.

На гэта відаць і разьлічваў п. Вышомірскі, пасылаючы свой бясславны ліст з Вільні ў „Wiadomości Literackie". Але такое выкарыстываньне наіўнасьці чытача ўважаем абсолютна недапушчальным.

Каб пан Вышомірскі не аціраўся толькі аб беларусаў (і то відаць яшчэ „podlejszego gatunku"), то ведаў-бы, што пабеларуску будуць „uhodki", а не „ugodki", запамятаў-бы хоць першы радок з беларускага гымну „Ад веку мы спалі", ды ня ўпрыгожваў-бы яго так вульгарнай формай, каторая яму спадабалася, ды якая, як яму здаецца, зусім адпавядае сапраўднасьці. Пан Вышомірскі відаць ня ведае таго, што ёсьць пароды і на польскі гымн. Аднак мы беларусы зусім імі не захопліваемся і нідзе іх ня друкуем. Як гэта ня дзіўна, але аказваецца, што „цёмныя лапцюжнікі" беларусы больш узгадованыя за „ясьне вельможных" паноў Вышомірскіх,

Аб беларускай літэратуры п. Вышомірскі выдае суд на падставе вершаў такіх „поэтаў", як Станіслаў Станкевіч ды Берняковіч і такіх «пісьменьнікаў», як „białorusin" Шантэр. Ня дзівімся, што дагэтуль ён нічога, а можа нават яшчэ меней як нічога, ня ведае аб беларускай літэратуры. Дзівімся толькі з тэй бясцэрамоннасьці пана Вышомірскага, з якою ён забіраецца да разважаньня над беларускай справай.

Дарма думае пан Вышомірскі, што беларуская мова доўга яшчэ будзе чакаць свайго «Пушкіна» ці «Міцкевіча». Беларуская літэратура ўжо даўно мае сваіх волатаў мастацкага слова, мала ўступаючых Пушкіну і Міцкевічу, што, сьцьверджана ня толькі беларусамі, але і заходня-эўрапэйскімі вучонымі — знаўцамі беларускае літэратуры.

Жывучы 10 гадоў у Вільні і нават не «абціраючыся» аб беларусаў, а проста цікавячыся беларускай мовай і літэратурай мог-бы прачытаць пан Вышомірскі хоць выбраныя творы Янкі Купалы і Якуба Коласа (Колас — гэта псэўдонім К. Міцкевіча; толькі не зблытайце пане Вышомірскі з А. Міцкевічам—польскім поэтам, бо відаць у расейскай школе Вашую галаву так напхалі Пушкінам, што сумляваецца ці Вы здолелі пазнаёміцца за 10 гадоў з сваім поэтам А. Міцкевічам).

Беларуская мова будзе слушна выдавацца п. Выш. вельмі няпрыемнай, „храпаватай", „цьвёрдай" і „немілагучнай", калі ён будзе знаёміцца з ёю па творах успомненых намі „поэтаў" Берняковіча і Станкевіча, (відаць кнігара, бо ёсьць магістар Ст. Станкевіч, але той здаецца падобным вершаплётцтвам не займаецца — Рэд.) ды Шантэра.

Але калі п. Вышомірскаму і мова „Домастроя" не падабаецца, дык тут ужо справа горшая. Гэта сьведчыць аб тым, што расейская школа не здолела навучыць п. Вышомірскага адрозьніваць прыгожае, мастацкае пісьменства ад вульгарных бруковых памфлетаў.

Акром таго, ува ўсім беларускім пытаньні не падабаецца пану Вышомірскаму тое, што беларусы пераважна сяляне, а не „ясьне вельможна шляхта". Ну, на гэта нават п.п. Вышомірскія рады не знойдуць, а мы дык зусім ня сумуем, што сярод нас — беларусаў амаль што няма „вельможных".

Даволі нам уеліся ў косьці і чужыя „вельможныя", каб яшчэ сумаваць па сваіх!

Не падабаецца такжа п. Вышомірскаму і тое, што сваю бацькаўшчыну „Беларусь" мы называем „бацькаўшчынай", а не „ojczyzną" ці „отечеством".

Ён нават уздрыгнуўся, як пачуў гэтае слова. Уздрыгайцеся на здароўе, мы ўздрыгаемся часта на нешта іншае „Są gusty i guściki", пане Вышомірскі,—нічога не парадзіш!

На заканчэньне гэнае прыкрае і няпрыемнае полемікі мусім дадаць, што мы беларусы ўважалі і ўважаем сябе **на сваіх беларускіх землях** толькі і выключна **тутэйшымі**, а ня **прыблудамі**.

І ня толькі беларусы ёсьць тутэйшымі, але і палякі... але гэтага паны Вышомірскія ніколі не зразумеюць.

Калі гэты адказ наш п. Вышомірскага нездаволіць, то радзім яму зьвярнуцца да нашага поэта Я. Купалы, у творах якога вельмі прыгожа вершаванаю моваю знойдзе ён адказ для ўсіх няпрошаных самазваных апякуноў.

Як Пілсудскі быў зволынены з Магдэбургу

Француская часопісь „Рэвю дэ Парі" апублікавала цікавыя ўспаміны графа Кэсьлера, які, будучы афіцэрам, меў загад нямецкага ўраду выпусьціць з Магдэбурскае крэпасьці на волю нябожчыка Маршалка Пілсудскага ў пачатку нямецкае рэвалюцыі.

Граф Кэсьлер звольніў Пілсудскага і яго начальніка штабу (цяпер генэрала) Соснкоўскага, перавёз іх абодвух на самаходзе з ахопленага ўжо рэвалюцыяй Магдэбургу ў Бэрлін, адкуль яны экстрэным цягнікам скірованы былі ў Польшчу.

— „Мы,—піша граф Кэсьлер, —былі ўжо на краі катастрофы. Я быў камандзірованы ў Магдэбург, дзе павінен быў чакаць інструкцыяў свайго ўраду. Уночы з 7 на 8 лістапада (1918 г.) мне было загадана звольніць Пілсудскага з вастрогу, не вымагаючы ад яго гэтым разам ніякіх пісаных абавязаньняў, і якнайхутчэй перавязьці яго ў Бэрлін.

Звальненьне Пілсудскага павінна было адбыцца на другі дзень а 10 гадзіне раніцай, але за паўгадзіны да гэтага да мяне зьявіўся афіцэр з паведамленьнем, што чугуначная камунікацыя з Бэрлінам перарвана. Дзеля гэтага я рашыў звольніць Пілсудскага зараз-жа і скіраваць яго ў Бэрлін на самаходзе. Да гэтага пабуджала мяне і новая тэлеграма, атрыманая з Бэрліну, з вымаганьнем магчыма найхутчэйшага звальненьня Пілсудскага.

Тымчасам у Магдэбургу загарэлася рэвалюцыя. Па вуліцах цундалі густыя натаўпы салдатаў, матросаў і цывільных людзей. У горадзе віселі чырвоныя штандары, маніфэстанты зьдзіралі з афіцароў пагоны, адбіралі шашкі ды рэвальвэры і перарэзвалі электрычныя драты. Арсэнал і казармы некаторых палкоў былі пазайманы рэвалюцыянэрамі"...

Перад Кэсьлерам паўстала пытаньне: што рабіць? Ці зараз-жа звольніць Пілсудскага, рызыкуючы быць арыштованым разам з ім, а мо' нават і разарваным натаўпам, — ці пачакаць дзён 2-3, пакуль неспакой прыціхне? Ад рашэньня гэтае задачы, як аказалася пасьля, залежаў далейшы лёс Польшчы і Нямеччыны.

— „Калі-б, — разважае граф Кэсьлер, — Пілсудскі астаўся ў Магдэбургу лішні дзень, дык бальшавізм мог-бы апанаваць Польшчу, а пасьля і Нямеччыну"...

Граф Кэсьлер рашыў звольніць Пілсудскага зараз-жа. Нарыхтаваўшы самаход і пераапрануўшыся ў цывільную вопратку, Кэсьлер з кавалерыйскім ротмістрам Гюльпэнам паехаў у крэпасьць. Натаўп, сабраны каля брамы крэпасьці, не перашкаджаў, даведаўшыся што маюць звольніць нейкіх арыштованых. Пілсудскі, як і Соснкоўскі, яшчэ нічога ня ведаў і, як заўсёды, абодва яны адбывалі ранешні спацыр у садочку крэпасьці.

Убачыўшы Кэсьлера ў цывільнай адзежы, Пілсудскі зьдзівіўся Вестку аб звальненьні і ён і Соснкоўскі прынялі з пачуцьцём вялікае годнасьці. Кэсьлер паведаміў абодвух пра падзеі, што адбываліся ў горадзе і даў ім на зборы 10 мінут часу, бо ў кожную мінуту крэпасьць мог захапіць натаўп. Міма варты Кэсьлер са звольненымі ім арыштованымі скіраваўся праз мосьцік на Эльбе да чакаўшага іх самаходу. Пусьціліся ў дарогу кружма, палеткамі, каб ня сустрэцца з рэвалюцыйнымі натаўпамі. Па дарозе затрымаў падарожных аддзел ляндштурму. Але

паперы іх былі ў парадку і яны былі прапушчаны без перашкодаў. Хутка яны апынуліся ў Бэрліне. Сталіца яшчэ была спакойнаю. Спыніліся ў палацы канцлера, адкуль Кэсьлер тэлефонам паведаміў міністэрства заграгічных справаў аб дастаўцы Пілсудскага і спытаўся, што яму рабіць далей. З міністэрства адказалі, што дарога ў Польшчу адрэзана. Пасьля гэтага Кэсьлер адвёз Пілсудскага з Соснкоўскім у готэль „Контынентэль". Тымчасам і ў Бэрліне пачалася рэвалюцыя. Прыйшла вестка, што кайзэр Вільгэльм адрокся. Кэсьлер стараўся атрымаць для Пілсудскага, якнайхутчэй, спэцыяльны цягнік і гэта яму ў хуткім часе ўдалося. Чакаючы цягніка, Пілсудскі вельмі нэрваваўся. Ен баяўся, што прыбудзе ў Польшчу позна. Падзеі ў Нямеччыне палохалі яго прыяваю магчымае перамогі бальшавізму ў Польшчы... Ен імкнуўся хутчэй быць у Польшчы, каб выратаваць яе ад бальшавізму. Пілсудскі не спазьніўся і прыехаў якраз у пару, каб выратаваць сваю бацькаўшыну ад чырвонае (маскоўскае) небясьпекі.

На раздарожжы.

Маскоўскі корэспондэнт варшаўскае „Gazety Polskiej" п. Отмар дае сынтэтычны агляд настрояў сярод камуністычнае партыі, якія цяпер кожнаму лёгка заўважыць.

Цяперашні маральны стан кумуністых корэспондэнт прыраўноўвае да настрою „Рыцара на раздарожжы" з вядомага абраза слаўнага маскоўскага мастака Васьнецова: рыцару гэтаму надпісы на стоўпе ўсіх ляжачых перад ім дарог ня суляць нічога прывабнага.

Павялічваньне масаў сколектывізованага сялянства цягне направа; у гэты-ж самы бок скіроўваецца бальшавіцкая дзяржава і ўсёю міжнароднаю сытуацыяй.

Але, з другога боку,—тое, што ўжо зроблена ў кірунку рэалізацыі правага курсу, зьяўляецца мяжою ідэйнага компромісу, дапушчальнага для дыялектычна вышкаленых мазгоў і сэрвілістычна (на паслугачоўскі лад) дысцыплінованых сэрцаў. Прадоўжваньне „правага курсу" ў галіне ўнутранай і заграгічнай палітыкі было-б роўназначным з паступовым губленьнем социяльнае асновы сярод ідэйных партыйных і работніцкіх элемэнтаў. А паварот „налева" трэба лічыць зусім выключаным, перш за ўсё, дзякуючы агульным гаспадарчым варункам. Гэта *азначала-б разрыў „саюзу" з сялянствам*, што пагражае неаблічальнымі пасьледствамі. „Соцыялізм" на вёсцы ня можа пайсьці ні на шаг далей за коопэратыўную збажовую гаспадарку.

З мамэнту скасаваньня хлебных картачак і фактычнае стабілізацыі рубля, як эквіваленту (роўнавартасьці) кілёграму хлеба, усякія „гаспадарчыя чуды" трэба лічыць зусім выключанымі. Зрэалізованая два гады назад дэфляцыя ўжо пачала ствараць сур'ёзныя плацежныя труднасьці, якія змушаюць на мясцох выпушчаць розныя сурогаты грошай (боны і г. д.). Трагічная дылема: або адмова ад дэфляцыі, або безрабоцьце—зусім пэўна пачала выступаць на гарызонце, ня кажучы ўжо пра вымушанае прыпыненьне інвэстыцыяў. Застаецца адзін-адзіны рэальны, хоць і найцяжэйшы шлях: гэта затрымацца на неазначаны час на тым раздарожжы, на якім улада апынулася. Ды гэта ня так лёгка з прывучанымі да хуткіх рашэньняў масамі... І надыходзіць няпрыемны мамэнт параўнаньня натугаў з рэзультатамі, прасьцей кажучы — мамэнт аплаты рахункаў.

Людзі паступова, больш ці менш ясна, павінны будуць уявіць сабе, што гэткая, напрыклад, кайзэраўская (імпэратарская) Нямеччына зьліквідавала няпісьменнасьць за шмат гадоў да вайны; што тая самая Нямеччына — ці Злучаныя Штаты Амэрыкі — стварылі вялізарную прамысловасьць бяз ніякай рэвалюцыі; што дацкія ды швайцарскія малочныя і сельска-гаспадарчыя коопэратывы працуюць зусім няблага нават у часе вострага крызысу, што работніцкія бальніцы абходзяцца ў скандынаўскіх краёх з зваімі хворымі куды лепей, як бальніцы ў „соцыялістычнай бацькаўшчыне"; нарэшце,—што на ўсім сьвеце хлеб прадаецца бяз картачак і што там няма падаткаў натураю (5 рублёў за квінталь—тры з паловаю пуды — збожжа) у той час, як хлеб прадаецца па адным рублі за кілё. Увесь гэты лад робіць савецкага селяніна найбольш абцяжаным падаткамі, ня кажучы ўжо аб нідзе непрактыкованых савецкіх варунках працы.

На фоне падобных параўнаньняў робіцца вельмі зразумелым браджэньне сярод элемэнтаў, пры выкшых думаць... Людзям усё цяжэй зразумець, чаму гэта лепшыя варункі жыцьця істнуюць сабе ў пяцёх шостых усяе зямное кулі... дзякуючы „фашыстоўскаму тэрору", пры гэтым савецкія грамадзяне могуць даведацца хоць-бы з „Праўды" аб тым, што ў Францыі ці Чэхаславакіі камуністыя „працуюць" зусім адкрыта і легальна.

Паўстае яшчэ адно пытаньне: чаму гэта трымаецца капіталістычны лад, калі Саветы атрымліваюць адныя толькі перамогі і гэтулькі ўжо зрабілі для... працоўных масаў?

Вось у агульных рысах псыхічная падмуроўка стану мазгоў тае, што думае, часьці савецкай грамадзкасьці, якая што раз дык больш пачынае „раскладацца" з ідэйна-бальшавіцкага пункту гледжаньня.

Цяперашняе стаяньне каля стаўпа на крыжавых дарогах тым труднейшае для рэжыму, што людзям неабходна будзе пачаць казаць праўду. Трэба спадзявацца, што адміністрацыйнымі спосабамі савецкая ўлада пастараецца забясьпечыць мірны паварот масаў з псыхічных глыбіняў даўгалетняга прапагандовага ашукваньня да прозы жорсткае запраўднасьці.

Як-бы там ні было, а цяперашні пэрыяд вельмі прыпамінае 1928 год, калі неабходна было кідаць у масы новы кліч. Тады быў кінены кліч—*„пятилетка"*. Трудна сказаць, што можна было б кінуць масам цяпер, апрача няпрыемных і для лекара і для пацыента... ацьвярозвальных лекаў.

Тайна ангельска-нямецкай згоды.

Пасьля паваротy мін. Ідэна з Парыжу выявіліся некаторыя абставіны, зьвязаныя з ангельска-нямецкім дагаворам, які зьяўляецца аднэй з найвялікшых перашкодаў у дасюлешніх добрых ангельска-францускіх адносінах. Рыббэнтроп патрэбаваў ад брытанскай дэлегацыі абавязаньня, што марская праграма Нямеччыны астанецца тайнаю між Нямеччынай і Англіяй і ня будзе ведама трэцяй дзяржаве. Калі брытанскі ўрад зьвярнуўся да Францыі з запросінамі ў Лёндан марскіх экспэртаў, для гутарак аб францускай марской праграме, французы патрэбавалі абвяшчэньня марской праграмы Нямеччыны. Францыя магла-б тагды апрацаваць свой плян на аснове веданьня пляну нямецкага. Англія адмовіла гэтаму трэбаваньню, уносячы адначасна компрамісовую прапазыку: калі французы прадставяць у Лёндане сваю праграму, то тагды зараз-жа будзе апублікавана нямецкая. Але проціў гэтай прапазыкі выступіў рашуча Ляваль і францускі ўрад адмовіўся паслаць у Лёндан сваіх марскіх экспэртаў.

Перагаворы Ляваля з Ідэнам не пасунулі справу наперад. Французы не хаваюць свайго незадаваленьня з прычыны таго, што ангельскі ўрад абавязаўся трымаць у сэкрэце плян будовы нямецкага флёту.

Французы цьвердзяць, што пытаньне аб арганізацыі марскіх вааружэньняў Нямеччыны ўваходзіць у засяг лёнданскай дэклярацыі ад 3 лютага і што ўсе дакумэнты, датычачыя правядзеньня ў жыцьцё лёнданскай праграмы, павінны быць ведамы абедзьвюм дзяржавам.

Брытанія-ж уважае, што марскія ваарyжэньні беспасярэдня не ўваходзілі ў лёнданскую праграму ад 3 лютага і што французы павінны прызнаць права Нямеччыне на апублікаваньне нямецкай праграмы адначасна з апублікаваньнем праграмы францускай.

Пазыцыя Нямеччыны тлумачыцца наступна: немцы баяцца, што, у прыпадку знаёмства французаў з іх плянам, францускі ўрад прадставіць у Лёндане ўласную праграму па будове флёту, значна перавышаючы нямецкую; а Нямеччына астанецца зьвязанай 35 процантамі ў адносінах да брытанскага тоннажу і ня зможа зьмяніць свайго пляну. Дзеля гэтага Нямеччына і не апрацавала яго канчальна. Англія пакідае за сабой права даць канчальны адказ толькі пасьля новай згоды з Гітлерам.

Пакідаючы Лёндан, нямецкая дэлегацыя абяцала прыняць свой плян у працягу 2-х тыдняў, разьлічаючы, відаць, што за гэты час адбудуцца перагаворы францускіх і брытанскіх экспэртаў.

На парозе хатняе вайны ў Францыі?

Наскалькі ў сучасны момант ёсьць сур'ёзным унутранае палажэньне Францыі, сьведчаць адгалоскі парыжскай прэсы самых розных напрамкаў.

„Журналь дэ Дэба" піша:

Тард'е адважна дамагаецца палітычнага абнаўленьня; Эррыё — распушчэньня лігаў. Гэтак настроены два розумы, якія бяссумліўна знаходзяцца ў опозыцыі; выразныя прызнакі крызысу, які пачаў разьвівацца яшчэ ў 1924 годзе, але стаў асабліва вострым — ад 1932 г.

„Попюлер" лічыць, па некатарым прызнакам, захаваньне лігі палкоўніка дэля Рок пагражаючым.

У аднэй з сваіх апошніх прамоваў, павадыр „баявых кры-

Юры Горліс-Горськый.

Гэта было даўно...

(Пераклад з украінскага К. М.).

Пасьля вячэры гаспадыня паслала нам на ложку пад цёплаю печкаю ў суседнім пакоі. Гаспадаром мы сказалі, каб уночы не адмыкалі дзьвераў, не папярэдзіўшы нас, калі-б хто стукаў. Вокны ў нашым пакоі былі шчыльна зачыненыя з сярэдзіны дзеравянымі ваконіцамі. Паклаўшы пад падушку рэвальвэр і гранату, разуваюся, скідаю жаночую вопратку ды „бюстгальтэр" з клоччам і сядаю каля печы грэцца.

Оля перацірала свой браунінг. Скончыўшы, паклала рэвальвэр на столік і задумалася, утаропіўшы вочы ў агонь каганца.

Я залюбаваўся ёю. Была ў гэты мамэнт над'звычайна харошая. Мела хвалістыя чорныя валасы, тонкія, чорныя бровы і... ясныя блакітныя вочы, што ў паўцемнаце здаваліся цёмнымі і глыбокімі. У хораша разрэзаных, сьцісьненых вуснах, было нешта строгае, а разам з тым наіўна-дзіцячае. Па лобе прабягалі цені нейкае ўпорлівае нярадаснае думкі. Нешта ўспаміналa...

Ніхто з нас ня ведаў, скуль яна, як жыла, што рабіла дасюль. Прыйшла ў Халодны Яр з паўстанчым аддзелам Лютага і засталася сярод нас. Дала даволі доказаў, што адданая нашай ідэі ўсёю душою, ды апрача таго „этыка" падпольля не пазваляла распытвацца ў каго-небудзь: якое тваё праўдзівае прозьвішча? Адкуль ты? Каго маеш блізкіх?... Гэта рэчы—перш за ўсё цікавыя для Чэка, а хто болей ведае, — той можа болей здрадзіць, ці „няхочучы", без благога замеру, ці пад пыткамі, трапіўшы ў рукі ворага.

Калі Оля глыбока ўздыхнула — перарываю яе задуму.

— Над чым, Оля, задумалася?

Нейкі час ня зьменьвала позы. Пасьля павольна пахіліла да мяне твар.

— Думаю, як там цяпер нашым хлопцам у зямлянках у Халодным Яры... Нявесела...

— Няпраўда, Оля... Думаеш над нечым няпрыемным для цябе. Кінь... Ідзі да мяне, я табе казачку раскажу...

Сумна ўсьмяхнулася.

— Добра... Я люблю слухаць казачкі.

Разуўшыся лягла на ложак і паклала галаву мне на калены.

— Ну, расказвай. Толькі цікавую...

— Што-ж табе расказаць?... Ну, слухай...

У адным царстве, у адным гаспадарстве, якім няпраўдаю і хітрыкамі заваладаў суседні цар,— рос драмучы лес. У тым лесе, да вялізарных дрэваў, быў прыкованы цяжкімі ланцугамі страшны зьвер. Слугі цара-заваёўніка зьдзекаваліся з яго, пяклі яму цела распаленым жалезам, насьмяхаліся з яго... Але зьвер быў цярплівы. Калі-ж лопнула яго цярплівасьць, дык ён грозна роў і трос дрэвы. Але моцныя былі ланцугі...

І ў тым самым лесе, у глыбокім пад'зямельлі, спала царэўна. Таксама закованая ў цяжкія ланцугі. Часам яна варушылася ў сваім глыбокім сьне, і тады трашчалі на ёй ланцугі, дрыжала зямля, а зьвер паднімаўся і кідаўся на ворагаў. Але верныя царскія слугі не драмалі і накідалі на іх новыя, яшчэ мацнейшыя, кайданы, бо вяшчуны сказалі таму цару, што як устане царэўна, дык вырвецца на волю зьвер і разаб'е яго пасад. І цар пасылаў што раз дык новых кавалёў ды ваякаў. Але аднае вясны...

Оля падзіцячаму, капрызна скрывіла вусны.

— Ведаю гэтую казку. Тае вясны я ўжо была вялікая.

— Ну, дык я раскажу табе другую. У тым самым царстве, у тым самым лесе, — быў лясьнік. І было ў яго шмат-шмат сыноў і адна-адзіная дачка. Усе браты вельмі любілі сваю вясёлую сястронку, але яна часам чагось сумавала, хавалася ад іх у лес і там плакала. Адзін з братоў, які любіў яе можа найбольш, хварэў душою, калі бачыў яе задуманую, і хацеў, каб...

— Ен называўся — Юрка. Ведаю і гэтую казку. Ты ня ўмееш расказваць праўдзівых, дурненькіх казачак, якія наганяюць сон на душу... Маўчы лепш... Я хачу трошкі падумаць.

Заклаўшы рукі за галаву і прыплюшчыўшы вочы, Оля ізноў задумалася.

Сьпёршы галаву на сьцяну, сам занурваюся ў невясёлыя ўспаміны з нядаўнага мінулага.

Праз нейкі час адганяю іх і, нахіліўшыся над Оляю, прытуляю яе да сябе. Яна заплюшчыла вочы, неяк зьдзіўлена глянула на мяне ды йзноў прыплюшчыла іх. Мая рука адчувала стукаценьне яе сэрца. На маіх каленах ляжаў баявы таварыш... Але.. гэтыя пухленькія сьвежыя вусны гэтак вабілі да сябе! Павольна нахіляю да іх свае. Оля баязьліва выхапіла з-пад галавы руку і разгарадзіла ёю нашыя вусны.

— Ня трэба, Юры... Нельга...

Гэта ня было „нельга", якім дзяўчаты часам прадоўжваюць

жоў" заявіў, што „генэральная чыстка" адбудзецца ў бліжэйшым будучым. Зразумела, што падобныя словы гаворацца з мэтаю не супакоіць сяброў арганізацыі, а, наадварот, трымаць іх у напружаным становішчы. Зусім магчыма, што ў хуткай будучыне палкоўнік дэ ля Рок рыскне сыграць ва-банк,—ці то дзеля таго, што ўрад стварыў абставіны, спрыяючыя для гэтага, або таму, што рост антыфашыстоўскага руху пужае яго і змушае прыпушчаць, што ў хуткім часе дарога да выступленьня будзе зачыненай.

Радыкальная „Рэпюблік" устрывожана дзейнасьцю ўсякіх лігаў—„фашыстоўскіх" і „нефашыстоўскіх".

Два лагеры француаў, па прычыне адсутнасьці павадыроў, каторыя аказаліся-б на вышыні заданьня, ніяк ня могуць пагадзіць сваіх праграмаў, па сутнасьці, так блізкіх. Ня ведаючы, як аб'яднацца для эканамічнага будаўніцтва, яны ў адзін прыгожы дзень пачнуць між сабою свалку.

Мы ў сучасны момант, — піша газэта, — знаходзімся на валаску ад падобнага спатканьня.

У цьверджаньні сваім „Рэпюблік", відаць, апіраецца на словах павадыроў фашыстоўскага і крайня-левага фронтаў.

Жан Рэно павадыр фашыстаў адкрыта піша ў „Кур'ер Дэ Жэнэв":

„Арганізацыя „Солідарытэ Франсэс" мае 500.000 сяброў і 6 лютага ішла ў атаку проціў парлямэнтарызму. *Дзень гэты быў пачаткам нацыянальнай рэвалюцыі, каторую ўжо ніхто не затрымае, бо патрыёты ўжо навучыліся выхадзіць на вуліцу.*

Мы імкнемся да ўлады ўсімі сіламі і здабудзем яе. *Мір або вайна, парадак або беспарадак, але трэба пакончыць з 200 парлямэнтарыяў, каторыя здраджалі Францыю.*

Калі трэба будзе, мы сілаю зачынем „Юманітэ", „Чырвоны Фронт" і выкінем з Францыі масонаў...

Ні водзін з павадыроў „патрыётычнай лігі" ня верыць, каб у Францыі абышлося бяз хатняй вайны. *Мы будзем змагацца. Выйдзем на вуліцу з лёзунгам: Францыя для французаў. Досьледы даказалі недарэчнасьць барацьбы легальнымі сродкамі.* Калі Францыю ўратуе кароль, мы будзем манархістамі. У кожным прыпадку, мы прыгатаваныя да барацьбы".

А вось, што піша лідэр соцыялістаў Леон Блюм у „Попюлер":

„Я да гэтага часу думаў, што ўдзел соцыялістаў у ўрадзе *павінен мець на мэце зьнішчэньне капіталізму.* Цяпер я іначай думаю. З увагі на фашыстоўскую пагрозу, пролетарыят павінен захапіць уладу, якая для яго будзе сама абаронай.

Як паказала дасьведчаньне Аўстрыі, Нямеччыны і Італіі, пазбаўленьне дэмократыі ўлады прывяло да зьнішчэньня дэмократыі. *Абарона проціў дыктатуры — для пролетарыята—пытаньне жыцьця і сьмерці.*

Што-ж на ўсё гэта ўрад?

Прэм'ер Ляваль даў прэсе наступнае выясьненьне:

„Я прыняўся з колегамі за працу з мэтаю ўратаваньня краю. Я хачу, каб мне пазволілі працаваць спакойна і ўраўнаважана. Усякія чуткі аб маючых выйсьці дэкрэтах перадчасныя. Урад мае сродкі, каб спыніць розныя дэструкцыйныя кампаніі.

У той момант, калі мы будзем апрацоўваць меры для падтрыманьня нашай валюты, усе грамадзяне павінны захаваць дысцыпліну".

Кароткія навіны.

Міністар замежных спраў Бэк на запросіны нямецкага ўраду выехаў у Бэрлін, дзе будзе прыняты Гітлерам, з якім абсудзіць стварыўшаеся Міжнароднае палажэньне.

— Савецкія ўлады завялі рэгістрацыю польскага насельніцтва ў Беларусі і на Украіне. Хто ня зьявіцца на рэгістрацыю, будзе лічыцца белагвардзейцам і будзе сурова пакараны.

— Усе савецкія грамадзяне, пражываючыя ў Манджурыі, атрымалі загад з Масквы выехаць з Манджурыі не пазьней 25 жніўня.

— Як пішуць газэты, у Маскве арыштавана некалькі выдатных дзеячоў III-га Інтэрнацыяналу. На месца каменданта крэмлёўскай варты Пецерса (каторы, быццам, расстрэлены) назначаны нейкі Такалун. Заместа ГПУ варту пры Крэмлі пераняла Чырвоная Армія.

— Нямецкія вучоныя—тэхнікі знайшлі спосаб перадачы па радыю на кароткіх хвалях, даўжынёю каля 1-го мэтру, тады як дасюль радыёвыя хвалі маюць даўжыню некалькіх мэтраў. Па думцы вучоных кароткія радыёвыя хвалі дадуць магчымасьць лёгкіх зносінаў паміж радыястанцыямі.

— У Англіі зроблена спроба кіраваньня аэраплянам з помачай радыястанцыі, бяз лётчыка. Спроба ўдалася і самалёт лётаў па куль што на невялікім абшары. Гэта можа мець вялікае значэньне ў вайсковай тэхніцы.

З выдавецкае нівы.

„Студэнцкая Думка", *часапіс беларускага студэнцтва, Вільня—Чэрвень 1935 г., № 1 (15).*

У перадавым артыкуле рэдакцыйная калегія „Студ. Думкі" зазначае, што: „Апошні 14 нумар „Студэнцкай Думкі" вышаў увосень 1930 году". Нашае хваравіта вілeнскае грамадзкае жыцьцё ў кароткі пэрыяд — ад гэтае даты да выхаду разгляданага тут 15-га нумару студэнскае часопісі—моцна адбілася і на жыцьці нашай асьвечанай моладзі; цяпер яна заяўляе, што яе адноўлены часапіс будзе служыць далейшай крысталізацыі сьветагляду, які мусіць быць адбіцьцём соцыяльна-нацыянальных дамаганьняў і патрэб нашай вескі".

— Крытычны мамэнт вострых унутраных конфліктаў у Студэнскім Саюзе, як быццам мінуў, студэнства сшыхавала ізноў свае сільна зьменшаныя рады ды ізноў друкам падае да шырокага публічнага ведама свае імкненьні, сваё credo ды тыя ці іншыя літэратурныя і навуковыя плады свае працы,—лезе ў галаву думка, калі чытаеш першы (бяз ніякага загалоўку) артыкул „Студ. Думкі".

Есьць слабыя, але ёсьць і бязумоўна сільныя месцы ў толькі што выпушчанай „Студ. Думцы".

У старанліва апрацованым артыкуле „Zachodniaja Bielaruś, jak abšar faŭnistyčnych dośledaŭ" Мікалай Караленка закрануў вельмі цікавае пытаньне аб малой зацікаўленасьці ў нас прырадаведнымі навукамі і аб далёка няпоўнай дасьледжанасьці жыцьця нашае фауны. Аўтар прыводзіць пад тэкстам вельмі шмат, як відаць, прастудыяванае ім літэратуры аб гэтым прадмеце. Таксама выразная нятузіновая здольнасьць апанаваць даволі шырокую тэму выступае ў аўтаркі арт. „Жанчына ў беларускай літэратуры" — М. Мілючанкі. Артыкул гэты зьмешчаны ня ўвесь, рэдакцыя зазначае, што „канец будзе". Але і з апісаных аўтаркай нашых літэратурных жаночых тыпаў відаць умеласьць яе дакладна схарактарызаваць іх і зрабіць зусім жывымі, даступнымі разуменьню кожнага беларускага чытача.

У публіцыстычным артыкуле (невядомага аўтара) „Што рабіць?" шмат актывізму, парывістасьці, імкненьня да прымату студэнства ў нашым руху, гарачага патрыятызму, але столькі-ж расплыўчатасьці, ідэолёгічнай туманнасьці, пастукваньня фразай ды вельмі мала конкрэтнага адказу на востра пастаўленае пытаньне.

Чыста - літэратурны багаж „Студ. Думкі" (вершыкі і проза) змушае жадаць шмат большага і лепшага. Зразумелым зьяўляецца адвыканьне нашага студэнства ад свае мовы, дзякуючы таму, што ня маем свае роднае школы, зразумелыя зусім чужыя ўплывы. Але ўсё-ж такі вялікі „грэх" беларускаму студэнству ня ведаць, што „цень" у нас мужчынскага роду (...„На жыцьцё наша кінуўшы *цёмную цень*" — з вершу „Не бядуй!" N. N.). Грэх таксама ўжываць гэткі маскалізм, як *закалі* (не ад слова *закалоць*, а ад маскоўскага *закалённый, закаліть*, панашаму *загартаваць*—у тым самым вершы). А расейскае *акутаў* („окутал") панашаму — *спавіў, ахінуў*. Пабеларуску будзе: *кашляе крывёю*, а ня *кроўю* ды яшчэ ў гэткай перадачы, як—*кроў'ю*.

Паўторым гэта з сумам: гэткія „струпы" ў мове нашых студэнскіх пісьменьнікаў крыху апраўдваюцца простым, пытаньнем: дзе і калі беднаму беларускаму студэнту навучыцца можна віртуознасьці свае мовы?

Расказік Яз. Бурака „Яе вочы" найлепш можа сьведчыць, нажаль, толькі аб адным: аб поўнай слабасьці літэратурнага боку „Студ. Думкі", слабасьці стылістычнай, фабулістычнай, а галоўнае — лексычнай (*сапеўшага, крэўных*, чакала *на* свайго каралевіча сноў, *ухажораў, разсудак, закраўшагася, штыўны, глупа, проблыскаў* ласкі і інш.).

К. М.

Што можна пасылаць у СССР.

Абвешчаны новы сьпісак прадметаў, каторыя можна пасылаць у СССР без асобага дазволу. Можна пасылаць пасылкі да 10 кілё, у іх могуць быць жывецкія прыпасы, кансэрвы, маргарын, сыр, мёд, какао, кофе, макароны, соль; можна пасылаць таксама: 1 гарнітур адзежы, пару боцікаў (ботаў), дзьве шапкі, 6 камплектаў бельля, лякарства да 1 кілё і інш. Правіла гэтыя важныя на 1 год.

Навучайце сваіх дзяцей чытаць і пісаць пабеларуску!

сабе прыемнасьць чаканьня пацалунку. У яе голасе было нешта, што прымусіла мяне адразу-ж пакінуць свой замер і вінавата пацалаваць яе пальцы.

Твар яе скрывіў духовы боль. Стуліўшы бровы, намагалася перамагчы спазмы ў горле. Але дзьве здрадлівыя сьлязіны такі выкаціліся з-пад брывіцаў.

Цёпла прытуляю яе.

— Оля, родная, што цябе мучыць? Падзяліся гэтым са мною... Табе будзе лягчэй... Можа я табе нешта параджу...

Оля горка ўсьміхнулася і даверліва прысунула галаву да маіх грудзей.

— Парадзіць ты мне нічога ня можаш, але я табе скажу, чаму мне цяжка. Ні з кім я яшчэ не дзялілася гэтым... Але ты, лепш, як хто іншы зразумееш мяне, бо... мы з табою трошкі «таварышы па няшчасьцю»... Я ведаю, што ты ў нашым арганізацыйным судзе першы падпісаў сьмяротны прыгавар для дзяўчыны, якую любіў можа больш, як сваё жыцьцё. Яна, разгубіўшыся ад гора, здрадзіла нашу справу, думаючы, што выратуе гэтым цябе ад сьмерці ў Чэка. Табе было цяжка, балюча, але памяць аб ёй назаўсёды застанецца ў тваёй душы сьвятою. А ў мяне... А я...

Голас яе парацяўся і, напружыўшыся ўсім целам, яна перамагла плач.

Заспакоіўшыся, узяла маю руку і прыціснула яе да свайго твару.

— Вы ўсе думаеце, што я — дзяўчына... Чатыры гады таму, семнаццацьгадоваю гімназісткаю, я закахалася ў бліскучым кавалерыйскім афіцэры і выйшла за яго. Ен быў гэткі элеганцкі, а меў вельмі багатых бацькоў у Пецербургу... Ведаеш, у гэткім веку дзяўчаты такія дурненькія! Нас вабіць тады ўсё, што блішчыць, што харошае звонку. Але скора выявілася, што нашае жанімства ня можа быць шчасьлівым. Я змалку выхавана ў нацыянальным духу, бацька мой сядзеў у царскіх вастрогах за украінскую падпольную працу, я любіла свой народ, мову, звычаі... А ён быў маскаль і сьмяяўся з таго, што для мяне было найдаражэйшым. Апрача таго, ен любіў шырокае жыцьцё, піў, гуляў у карты. Але я ўсе-ж такі нейкі час яшчэ любіла яго, думала, што ўплыву на яго...

Пасьля прыйшла рэвалюцыя. Грошай з Пецербургу ня было. У мае маці быў у сьцяпу невялічкі дворык і мы далей тым жылі ў Елісаветградзе, што яна нам прысылала.

Калі захапіў уладу Скарападзкі, дык ён пайшоў на службу ў карны аддзел, што складаўся з маскалёў-афіцароў ды зьдзекаваўся з сялян за зьнішчаныя ў часе рэвалюцыі панскія двары. У часы дырэкторыі і першага прыходу на Украіну бальшавікоў, — ён пераховўваўся ў нас у сяле. Калі прыйшлі дэнікінцы — пайшоў служыць да іх у контр-разьведку. Калі-ж бальшавікі выганялі дэнікінцаў – застаўся на Украіне і пайшоў на службу ў Чэка. Хутка высунуўся там на высокае становішча і заслужыў поўны давер. Так што калі выявілася, што ён служыў у Дэнікіна — яму гэта даравалі. Ен вёў справы і прымаў удзел ў расстрэлах людзей, за якіх я хварэла душою. Прыходзіў дамоў на раніцы, скідаў скрываўленую вопратку і цынічна расказваў мне пра сваю „работу". Я ўжо ненавідзела яго. Хацела пакінуць, але ён прыгразіў, што расстраляе тады і мяне, і маю маці. Іншы раз зьбіраліся ў нас яго таварышы-чэкісты, пілі, разрывалі мне душу сваімі размовамі. Неяк я крыху захварэла, але не надавала гэтаму ніякага значэньня. Праз нейкі час я зустрэлася з дзяўчынаю, якая служыла ў Чэка машыністкаю. Яна расказала мне пра агідныя падробнасьці з „работы" Чэка. Харошых жанчын і дзяўчат, перад тым, як іх расстрэльвалі, выкарыствалі старшыя чэкісты ў сваіх кабінэтах, абяцаючы ім за гэта жыцьцё. Месяцаў таму са два, расстралялі вельмі прыгожую маладую артыстку, што быццам служыла калісь у дэнікінскай контр-разьведцы. Перад смерцьцю яна пабывала ў кабінэце начальніка Чэка і ўсіх значнейшых чэкістаў. З часам начальнік Чэка заразіў гэтую дзяўчыну. Сказала мне таксама, што мой муж праз два вечары браў да сябе гэтую артыстку... Я ўжо ня помню, як я дайшла дамоў...

Горла яе ізноў здушылі спазмы. Па руцэ маёй пабеглі яе гарачыя сьлёзы. Пахіліўшыся, схавала твар на маіх грудзёх і дала ім волю.

— Юрачка... брацейка... пашкадуй сваю маленькую дурненькую сястронку...

Пякучая злосьць на таго, хто спраняверыў жыцьцё гэтае нязвычайнае дзяўчыны — да болю сьціснула мне грудзі. Ласкамі пачаў супакойваць яе. Праз нейкі час ізноў паклала галаву мне на калены.

— Я хацела тады пакончыць з сабою... А пасьля падумала: чаму я маю адбіраць жыцьцё сабе?! Лепш я адбяру жыцьцё яму, яго таварышом, а сваё аддам барацьбе...

Я дастала бутэлечку стрыхніны і аднаго разу, калі да нас прыйшлі п'янстваваць шэсьць яго прыяцялёў-чэкістаў, перад тым, як падаваць на стол, — насыпала ў кухні атруты ў страву ды ў бутэлькі з гарэлкаю.

(Канец будзе).

З царкоўнага жыцьця.

— Па атрыманым інфармацыям Сінадальная друкарня ў Варшаве друкуе „Сьвяшчэнную Гісторыю Новага Завету“ ў беларускай мове. Трэба спадзявацца, што гэная кніжка выйдзе з друку перад пачаткам новага школьнага году, б-ж, як нас інфармуюць, яна зьяўляецца вельмі патрэбнай пры навучаньні Закону Божага ў школах пабеларуску.

— Даведаемся, што выдадзены ў 1933 г. Сінадальнай друкарняй „Беларуска-славянскі лемантар або першая навука Закону Божага“, ў першым выданьні якога было шмат памылак і недакладнасьцяў, з даручэньня Духоўнае Ўлады папраўлены як з боку зьместу, так і з боку формы, разгледжаны існуючай у Вільні „Камісіяй па разгляду беларускіх падручнікаў па Закону Божаму“ і адасланы ў Сінадальную друкарню для надрукаваньня другім выданьнем.

У Вільні

Урачыстае адчыненьне Міжн. Футраных Таргоў у Вільні.

29 г. м. адбылося ў Вільні ўрачыстае адчыненьне 2 Міжн. Футр. Таргоў.

На адчыненьне прыбыў у Вільню дырэктар дэпартамэнту міністэрства промыслы і гандлю п. Кандэль. Спаткалі яго на станцыі старшыня гандлёва-прамысловай палаты ў Вільні п. Руцінскі і старшыня арганізацыйнага Камітэту Футр. Таргоў інж. Кавэнокі.

Аб 11 гадз. у гандлёва-прамысловай палаце адбылося ўрачыстае паседжаньне, пасьля якога каля 14 гадз. дырэктар дэпартамэнту п. Кандэль, рэпрэзэнтуючы ўрад, перарэзаў стужку.

Бэрнардынскі парк, у якім адбываюцца Таргі, не зьмяніў сёлета свайго вонкавага выгляду. Толькі павялічаная колькасьць публікі і разьвіваючыяся на высокіх маштах сьцягі заменжных дзяржаваў сьведчаць аб адчыненьні Таргоў.

Зьніжкі на Футр. Таргі.

Усе тыя, што захочаць адведаць Міжн. Футр. Таргі ў Вільні, павінны зьвярнуцца да найбліжэйшых аддзелаў падарожнага бюра «Орбіс» для атрыманьня карты ўдзелу ў Таргох. Карта гэтая дае права атрымаць 33⅓% зьніжкі ад нармальнай цаны білету (50 проц. ад старой тарыфы) на праезд чыгункай у Вільню і назад.

Таргі будуць трываць да 14 ліпня г. г.

Мінулая субота ў Вільні.

Субота, 29 г. м. пабіла ў Вільні рэкорд па лічбе урачыстасьцяў і сходаў, якія адбыліся ў горадзе.

У гэты дзень пачалося „Сьвята мора“. Па вуліцах пад гукі аркестраў маршыравалі дэлегацыі розных арганізацыяў з лёзунгамі аб значэньні мора, аб узмацненьні марскіх адзінак, павялічэньні флёту і г. д.

У гэтую-ж суботу адбыўся ў Вільні шматлікі зьезд сыбіракоў (б. палітычных ссыльных на Сыбіры) і S. K. M. (Т-ва Каталіцкай Моладзі).

Раніцаю на Лукішскім пляцу быў адчынены традыцыйны кірмаш Пятра і Паўла, столькі-ж популярны, як і ведамы „Казюк“.

Увечары адбылося ўрачыстае зачыненьне 6-га Усепольскага зьезду окулістаў.

Апрача таго, як падаем у другім месцы, гэтага-ж 29 чэрвеня былі ўрачыста адчынены 2 Міжн. Футр. Таргі і абходзілася сьвята „Купальля“, якое было перанесена з 24 г. м. на 29.

Усячына.

Рэдкая опэрацыя.

Як піша адна з польскіх газэт, у больніцы імя Красіна д-р А. О. Верашчынскі зрабіў вельмі рэдкую і тэхнічна цяжкую опэрацыю 32 гад. жанчыне, якая мела колёдны жалудачны рак.

Опэрацыя заключалася ў наступным: ускрыўшы брушную яму, хірург вырэзаў адразу ўвесь жалудак з сальнікам і частку паджалудачнай жалязы. Канец страваходу асобым швом быў злучаны з тонкай кішкой якая ў далейшым фактычна і замяніла стравачаны жалудак, ператварыўшыся ў рэзэрвуар для прыйма стравы.

Праз 11 дзён хворая пачала хадзіць.

Такія ўдачныя вынікі опэрацыі сусьветная мэдыцынская літэратура налічвае ў вельмі абмежаванай колькасьці.

Вялізарныя тыражы лёнданскіх газэтаў.

Ангельская агенцыя Краўфорд апублікавала ведамасьці аб тым, у якім ліку разыходзяцца галоўнейшыя сталічныя газэты.

Лічбы паказваюць запраўдную колькасьць экзэмпляраў, штодзень прадаваных і рассыланых падпісчыкам, а не агульны лік экзэмпляраў, адбліваных машынаю. Ведамасьці выглядаюць гэтак:

Орган работніцкай партыі „Дэйлі Гэральд“ — 2.020.000 экзэмпляраў, „Дэйлі Экспрэс“ — 1.800.000, „Дэйлі Мэйль“ — 1.780.000, „Ньюс Кронікль“—1.360.000, „Дэйлі Міррор“—1.070.000, „Дэйлі Скэтч“ — 1.020.000, „Дэйлі Тэлеграф“ — 400.000, „Таймс“ — 180.000 экзэмпляраў і „Морнінг Пост“—130.000.

Цікава, што найбольш уплывовыя лёнданскія газэты—„Таймс“, „Дэйлі Тэлеграф“ і „Морнінг Пост“—маюць найменшы тыраж і што абодва консэрватыўныя органы—„Дэйлі Мэйль“ і „Дэйлі Экспрэс“ маюць агулам тыраж, блізка што роўны з тыражам абедзьвюх левых газэтаў—„Дэйлі Гэральд“ і „Ньюс Кронікль“.

Агулам усе лёнданскія газэты, разам узятыя, разыходзяцца ў ліку 9.600.000 экзэмпляраў, што дае, у сярэднім, адзін экзэмпляр сталічнае прэсы на кожных 5-цёх жыхароў Англіі.

Гэтак чытаюцца і выпісваюцца газэты высока-культурнымі народамі!

А ў нас, калі груба ўзяць лік беларусаў за 3 мільёны душ у аднэй толькі Польшчы, дык трэ'было-б выпушчаць 600.000 экзэмпляраў штодзенных беларускіх газэт, калі-б яны чыталіся і набываліся так сама інтэнсыўна, як у Англіі.

Калі-ж згадзіцца з офіцыяльнаю статыстыкай, што беларусаў у Польшчы ёсьць толькі 1.600.000 чалавек, дык пры ангельскай чытанасьці газэтаў, іх трэ' было-б выпушчаць у дзень 320.000 экзэмпляраў.

Гаспадарчы аддзел.

Летні дагляд за бульбай.

Паміж сенакосам і жнівом звычайна бывае крыху вальнейшага часу, які гаспадар павінен выкарыстаць для заканчэньня палявых работаў, якія былі перарваны касьбою. Да гэтых работаў у першую чаргу трэба аднесьці дагляд за асыпнымі расьлінамі. Звычайна ў гэты час праводзіцца другое абганяньне ці асыпаньне бульбы. Абганяюць бульбу за ўвесь час яе росту 2 ці 3 разы. Абганяньне бульбы гаспадару прыносіць вялікую карысьць, калі яно тасуецца ў адпаведны час і на ўласьцівым месцы. Неразважнае абганяньне не зьяўляецца карысным, а нават можа быць шкодным.

Пры вялікай вільгаці абганяньне будзе заўсёды карысным. Гэтым дзеяньнем земляроб аблягчае доступ паветра да падземных частак бульбы, апрача таго, абганяньнем павялічваецца паверхня глебы, дзякуючы чаму лішкі вады хутчэй адыходзяць у паветра.

Досьледы і звычайная практыка паказалі, што на глебах цяжкіх двух і трохразовае абганяньне (па магчымасьці ўздоўж і поперак) значна ўплывае на павышэньне ўраджаю. Зусім іншы ўплыў робіць абганяньне бульбы на глебах пясчаных. Тут абагнаная бульба паказвала не павышэньне ўраджаю, а хутчэй яго абніжэньне. Таксама не аказалася карысным абганяньне бульбы, якая была за глыбака пасаджана.

У тых адменах бульбы, якія буйна цьвітуць, вельмі дадатні ўплыў на ўраджай робіць абрываньне цьвету. Праца гэтая ня трудная і можа быць выканана дзяцьмі. Нарэшце мусім зазначыць, што перадчаснае скошваньне бульбяніку, якое, часам робяць, зьяўляецца станоўча шкодным.

Як змагацца з бульбяною заразаю.

Ад чэрвеня да жніўня бульбяную заразу можна заўважыць на лісьцях бульбы. Выступае яна жоўтымі плямамі, якія пасьля чарнеюць. Са споду ліста плямы бываюць абкружаны белаю палоскаю. Летам гэтая хвароба знаходзіцца толькі на сьцяблох і лісьцях, але ў восень, у часе выбіраньня бульбы — яна пераходзіць на клубні, якія потым пачынаюць гніць. Дзеля гэтага трэба сабраць з поля заражаны бульбянік і спаліць яго яшчэ перад капаньнем бульбы.

З бульбяною заразаю можна змагацца й загадзя, у часе яе росту. Для гэтай барацьбы ўжываецца 2 проц. росчын бардоскай жыжкі, якім два разы за лета скрапляецца бульбянік: першы раз, калі бульба адрасьце на пядзю ад зямлі, а другі — перад цьветам.

Двухпроцантны бардоскі росчын прыгатаўляецца наступным спосабам: бярэцца 2 кілё сіняга камня (сярчанай медзі) і сыпецца ў палатняную торбу, якую потым трэба павесіць у 50 літрах вады, налітай да дзеравяннай пасуды; да другое пасудзіны таксама наліваецца 50 літраў вады і ў ёй роспушчаецца 2 кілё паленае вапны; пасьля, добра разьмешаную і працэджаную вапну паволі трэба ўліць у першую пасудзіну, у росчын сіняга камня, які ў гэты час павінен быць энэргічна мяшаны.

Апрача змаганьня з бульбяною заразаю вышэйапісаным хімічным спосабам, трэба з ёю змагацца і іншымі спосабамі. Трэба на насеньне браць бульбу здаровую, а яшчэ лепей той гатунак, які адпорны на гэтую хваробу, а таксама трэба прыкладаць ўсе стараньні, каб глеба ня была залішня вільготнай, бо вільгаць вельмі спрыяе пашырэньню бульбяное заразы.

Ужывайма торф на падсьцілку і ў кампосты.

Многія досьледы над торфам, зробленыя рознымі дасьледчымі станцыямі, паказалі, што мы маем вялікія магчымасьці для ўгнаеньня сваіх палёў і што гэтыя магчымасьці дае нам торф.

Торф можа быць выкарыстаны на ўгнаеньне дзеля таго, што ў ім шмат арганічнага матэрыялу, які дадатна зьмяняе фізычныя асаблівасьці глебы і зьяўляецца пожывам для глебных бактэрыяў, якія вытвараюць у сваю чаргу пажыўныя матэр'ялы для расьлінаў. Апрача таго, некаторыя віды торфу, як, пр., нізінны, багатыя ў азот і вапну, а некаторыя з іх маюць у сабе шмат фосфару.

Дзякуючы сваім фізічным і хімічным уласьцівасьцям, торф раскладаецца вельмі павольна, і дзеля таго сам па сабе зьяўляецца слаба-дзеючым угнаеньнем. Зусім што іншае, калі торф ужываецца на падсьцілку жывёлы, як дадатак да саломы, або, калі з яго належным спосабам прыгатаваць кампост. У такой форме торф ні чым ня ўступае хлеўнаму гною, а часам нават робіць большы уплыў на ўраджай, чым гной. Шмат дасьледчых станцыяў сьцьвердзіла, што ужываньнем тарфяністых угнаеньняў можна паднясьць ураджаі на пясчаных глебах на вялікую вышыню. Таксама устаноўлена, што тарфяныя ўгнаеньні прыгодны, як для збажовых расьлінаў, так і для асыпных і канюшыны. Апрача таго, заўважана, што ад тарфяністых угнаеньняў сільна падымаюцца ўраджаі агародных расьлінаў.

Якім спосабам прыгатаўляць тарфяны гной і тарфяныя кампосты дае нам цэнныя ўказаньні Менская балотная станцыя. Мэтад гэтае станцыі дае магчымасьць выкарыстоўваць рабочую сілу для прыгатаўленьня торфяністых угнаеньняў у найбольш вольны ад палявых работаў час. Паводле ўказаньняў Менскае балотнае станцыі закладка торфяных кампостаў праводзіцца 2 разы ў год: 1) вясною пасьля палявых работаў загатаўляецца ўгнаеньне для наступнага г. пад асыпныя і яравыя расьліны і 2) пад канец лета для ўгнаеньне глебы пад азімыя расьліны.

Закладка тарфяных кампостаў вясною паводле мэтаду Менскае балотнае станцыі робіцца наступным спосабам: асушанае торфянішча засяваецца вікаваю мешанінаю і ў канцы траўня, пасьля збору гэтай астатняй, арэцца і і ўзаранае пакідаецца на 7—10 дзён для прасушкі і пасьля падсохшыя скібы разьбіваюцца дыскавымі баронамі і ізноў ральля пакідаецца на 7—10 дзён для прасушкі. Калі такім спосабам распрацаваны верхні пласт тарфянішча належна прасохне, тады яго пры дапамозе конных лапатаў зьбіраюць ў кучы. Пасьля таго, як кучы паднімуцца на вышыню 30—40 цэнтымэтраў, паверх іх збольшага раўнуецца і далей кладзецца пласт кампостнага матэр'ялаў (хлеўны гной, попел, розныя адкіды ды інш.). Найлепшымі тарфянымі кампостамі лічацца тыя, якія накладаюцца з торфу і хлеўнага гною. Хлеўнага гною для гэтае мэты шмат ня йдзе. Хопіць, калі паміж грубымі пластамі торфу будуць чаргавацца пласты гною таўшчынёю ў 8—10 цэнтымэтраў. У палове лета кампостныя кучы пералапачваюцца. Робіцца гэта дзеля таго, каб гной добра перамяшаўся з торфам і каб кампост ва ўсіх месцах аднячасна высьпеў.

Тыя тарфянішчы, на каторых маюць быць заложаны кампосты ў восень пад азімыя культуры, засяваюцца з вясны бульбай ці вікавай мешанінай. Пад канец ліпеня ці ў пачатку жніўня гэтыя культуры зьбіраюцца, пасьля чаго верхні пласт тарфянішча, як і ў папярэднім выпадку, ідзе на закладаньне кампостаў.

Загатоўка тарфяное падсьцілкі паводле мэтаду Менскае балотнае станцыі робіцца такім спосабам: на тарфянішчы яшчэ ўвосень высяваецца мяшанка жыта з азімаю вікаю. У канцы траўня мяшанка зьбіраецца, а тарфянішча узорваецца і, такім чынам, паўстаўшая ральля падсушваецца ў працягу 15 дзён, пасьля чаго яе барануюць дыскавымі баронамі і пакідаюць для прасушкі на дальшыя 10—12 дзён; далей тарфянішча яшчэ раз барануецца і яшчэ раз сушыцца. Калі верхні пласт тарфянішча належна падсохне, тады яго зграбаюць пры дапамозе коннае лапаты і звозяць у вялікую кучу, якую забясьпечваюць ад даждж[у].

Самым-ж тарфяністы гной робіца наступным спосабам: прыгатаваная вышэйпаказаным спосабам тарфяная падсьцілка даецца ў хлеў па 8—10 кілёграмаў на штуку што дня; на верх на тарфяную падсьцілку даецца ½—1 кілёгр. саломы на штуку. Такое падсьцілaньне робіцца кожны дзень і пасьля 8—12 дзён хлеў ачышчаецца ад гною, які за хлявом складаецца ў кучу. У кучы тарфяністы гной ляжыць у працягу 2—3 месяцаў пасьля чаго ён ужо цалкам прыгодны да ўгнаеньня.

Рэдактар: А. ФЛЕРАЎ. Выдавец: С. КАРОЛЬ. Друк. Я. Левіна Вільня, Нямецкая вул. 22, Тэл. 21-14.